

İslam Dini ve İnsan Onuru Selva Özelbaş Üsküdar Vaizi Onur kelimesi, izzetinesis, şeref, saygı, itibar haysiyet; kişinin kendisinde kabul ettiği öz değerler dolayısıyla başkalarının duyduğu saygının dayandığı kişisel değer olarak tarif edilmektedir. İnsan onuru deyince insana ait, diğer canlılardan onu farklı kılan özellikler ve durumlar akla gelir. Onur, insanın kendisi dışındaki diğer varlıklar arasında edindiği yerdir. İlk insanın dünyaya gelişinden itibaren bu değer söz konusudur. Din, insan onur ve haysiyetin korunmasına, saygı duyulmasına yönelik prensipler sunmuş; bütün peygamberler de insan onurunun zedelenmemesi için mücadele etmişlerdir. Tarihî süreç içerisinde insanlar, kendilerine gösterilen istikametten çıkararak, bu onurun korunmasında gerekli titizliği gösterememiş tam aksine insan onuru alaşağı edilmiş; insanlar zulüm derecesinde haksızlıklara, insani olmayan muamele ve aşağılanmalara maruz kalmışlardır. Hukuk sistemleri de insanı kendi gözünde veya başkalarının gözünde küçük düşürücü muamelelere karşı koyabilmesi için korumaya çalışmışlar; buna rağmen savaşlar, sömürü düzenleri, fakirlik, açlık, göçe zorlamalar, her türü hak ihlalleri insanlık onurunu yok eden saikler olarak canlılığını ve hükmünü sürdürmüşler hala da sürdürmektedirler. Hâlbuki Allah, insanı suçsuz, günahsız, haklara ve görevlere ehil bir varlık olarak yaratmıştır. İnsanın yaratılışından ölümüne kadar ona verdiği değeri en mükemmel şekilde bir de Hz. Muhammed (s.a.s.)’in dilinden bütün insanlığa sunmuş ve son noktayı koymuştur. Kur’an, öncelikle insanın konumunu ortaya koymuş ve "Sizi yeryüzünde halifeler yapan O’dur." (Fatır, 35/39.) buyurmuştur. Allah’ın meleklerle; “Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım.” (Bakara; 2/30.) demesi ve insanın yeryüzünün halifesi olması, şereflerin en büyüğüdür. Allah’ın “yeryüzünde bir halife yapacağım, bir halife tayin edeceğim” demesi; Kendi irademden, kudret ve sıfatımdan ona bazı salahiyetler vereceğim, o bana bağlanarak, bana vekil olarak yarattıklarım üzerinde birtakım kullanma yetkilerine sahip olacak, benim adıma hükümüleri icra edecek ve yürütecek. O, bu hususta asıl olmayacak; kendi zatı ve şahsı adına asıl olarak hükümüleri icra edecek değil. Ancak benim bir vekilim, temsilcim olacak. İradesiyle benim iradelerimi, benim emirlerimi, benim kanunlarımı tatbik etmekle emredilmiş olacak, sonra onun arkasından gelenler ve ona halef olarak aynı görevi icra edecek olanlar bulunacak. (Hak Dini, Kur’an Dili) İnsanın halife oluşu Allah’ın insana şeref bahşederek lütufta bulunması olarak izah edilir. Allah, “And olsun ki, biz insanoğlunu şerefli kıldık, onların karada ve denizde gezmesini sağladık, temiz şeylerle onları rızıklandırdık, yaratıklarımızın pek çoğundan üstün kıldık.” (İsra, 17/70.) buyurarak insana verdiği farklı özellik ve ikramlarla lütfettiği değeri, şerefi açık açık zikretmiştir. İnsanın halife olabilmesi ve günahsız yaratılışı yanında ona en önemli destek ve bahşedilen bir diğer onur, Allah’ın insana -Hz. Âdem’e isimleri öğretmesi- ilmi vermesi olmuştur. Kur’an’da bu konu anlatılırken; Allah’ın, Hz. Âdem’e dünyada olmuş ve olacak bütün eşyanın isimlerini öğrettiği, sonra onları önce meleklerle arz edip; “Eğer ey doğru diyenler! ‘İnsanoğlunun yaratılmasında şerden başka bir şey çıkmaz.’ düşüncesinde iseniz, şunların isimlerini bana sayın.” dediği bildirilmektedir.

(Bakara, 2/31.) Yeryüzünün halifesi olmak, onu idare etmek, imar etmek yüksek kabiliyet ve ilimle, ilmi kavrayacak akıl nimeti ile donatılmayı gerektirir. İlim en yüksek payedir. İşte bu paye de insana verilen en büyük onurdur ve Hz. Adem'den itibaren insanda mevcuttur. Allah isimleri öğrettikten sonra meleklerden, insana secde etmesini istemiş; "Adem'e secde edin!" (Bakara, 2/34.) buyurmuş ve İblis hariç edilmiş; melekler ona hemen secde etmişlerdir. Esasında insan meleklerden farklı bir yaratılışa sahip hatta onlardan daha üstün makamlara seçilebilecek kabiliyette yaratılmıştır. Allah'ın emirlerine itaat ettiği takdirde melekleri bile geçebilecek hasletlere sahiptir ki, bu da insana en fazla yakışan onurdur. Peygamberler de bizim gibi bir insandırlar. Şöyle buyrulur; "De ki: Ben de ancak sizin gibi bir insanım." (Kehf, 18/110.) Bir melek değil de kendi cinsinden peygamberler gönderilmesi, Allah'ın insana bahsettiği bir diğer onurdur. Büyük peygamberlerde insanlara örnek olacak hayat hikâyeleri mevcuttur. Allah'ın Kur'an-ı Kerim'de, doğrudan insana hitap etmesi de insan onurunun Allah katında hangi değerde olduğunu göstermektedir. Allah'ın bu şekilde doğrudan hitabı Adem onunla konuşmasıdır ve bu, insanı değerli kılar. Allah'ın insanı yaratıp onunla kitap ve peygamberler vasıtası ile iletişim kurması; hitabını ve rasulünü buna vasıta kılması da insana verilen değeri ortaya koymaktadır. Kur'an-ı Kerim hemen hemen büyük ayetleri ile insanı pek çok yünlü ile ele almış ve onun değerli olduğunu ortaya koymuştur. Bu örneklerden bir tanesi de Mucedale suresindedir. Orada şöyle buyrulur: "Allah, kocası hakkında seninle tartışan ve Allah'a şükretmeyen kadının süzünmüş; işitmiştir." (Mucedale, 58/1.) Allah'ın bir insanın hem de toplumda en fazla istismar edilen kesim olan kadının şükretmeyen; yeti zere, onun şahsında zulme maruz kalan büyük kadınların zarar görmüş; bir duruma son vermiş, hak ettiği yere gelmesi için vahiy meleği ile ayetler indirmiş böylece; insanı ne ezen ne de ezilen konumunda bırakmak istemiştir. Yine bu konuya ışık tutacak şekilde; "Kadınlarınızla iyi geçinin; eğer onlardan hoşlanmadı iseniz bile!... Olabilir ki bir şey, sizin hoşunuza gitmez de, Allah onda bir hayır takdir etmiş bulunur." (Nisa, 4/19.) buyurmuştur. Yeryüzünün halifesi olma liyakatine sahip olan insan Allah'a kulluk etmek için yaratılmıştır. (Zariyat, 51/56.) İbadet, özel anlamda kulun Allah'a en yakın ve baş başa olduğu haldedir. Genel anlamda ise; Allah'ın insanı sadece kendisine ibadet etmekle görevlendirmesi ve bu amaçla yaratması, insana kulum demesidir ki, şereflerin en büyük; Ayrıca insan, sadece Allah'a kul olmakla Onundan başka süfli, nefsi ve hevai her şeyden de kurtulmuş olmakta; hilafetini ve kulluğunu en özgür bir şekilde; inde yapma fırsatı bulabilmektedir. Buradan anlaşılıyor ki; insan, Allah'a kul olmakla kişilik ve onurunu en layığı ile elde etmiş ve korumuş olmaktadır. Hz. Peygamber'e ilk inanan insanların kadın, çocuk ve köle olması toplumda ezilen, istismar edilen kişilikleri temsil açısından; Bu, İslam'ın insanlar arasında zayıf-kuvvetli, zengin-fakir, kadın-erkek diye ayırımlara tabi tutmadığının ve tam aksine insanları yüceltmek için nasıl tavır takındığının önemli bir göstergesidir. Hz. Peygamber de yaşayan Kur'an olarak onur ve kişilik sahibi insanda bulunması gereken büyük vasıf ve davranışların misallerini ortaya koymuş örnek şahsiyettir. Veda Hutbesi'nde söyledikleri, aile çocuklara ve kadınlara davranışları, garip, zayıf, muhtaç; ve düşmanların elinden tutması, sevgi, merhamet gibi toplumu birbirine kenetleyen, insanlar arasında ayırım yapmayan davranışlar ortaya koyarak bunları teşvik etmesi insan onuruna verdiği değerlerin yaşayan göstergesidir. Bizim inancımıza göre Allah, insanı maddi varlık ve manevi değerler ile

